

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Гуркової Тетяни Павлівни «Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У сучасній педагогіці спостерігається прагнення науковців та практиків зорієнтувати освітній процес на діалогізацію як спосіб гуманізації освіти, реалізації компетентнісного, особистісно зорієнтованого навчання. Як свідчить практика, панування монологу у навчанні унеможлиблює індивідуалізацію освітнього процесу, призводить до його інформаційної перенасиченості, негативно впливає на пізнавальну активність здобувачів освіти. Дидактична цінність діалогічного навчання полягає в його здатності сприяти розвитку соціально-активної, толерантної особистості, спроможної до реалізації інтелектуального й особистісного потенціалу.

Перетворення процесу пізнання на творчу діяльність, створення умов для інтелектуальної співтворчості, міжособистісної взаємодії в освітньому процесі залежить від умінь педагога формувати діалогічне освітнє середовище, використовувати діалог як основу для співробітництва й взаєморозуміння учасників освітнього процесу. Актуальним для української педагогіки залишається питання щодо використання освітнього потенціалу діалогічного навчання у процесі професійної підготовки фахівців та їх готовності використовувати набуті вміння в практичній педагогічній діяльності.

Актуальність та своєчасність обраної дисертанткою проблеми «Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання» визначена на рівні держави, зокрема в документах (Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», Постанові КМУ від 21 серпня 2019 р. №800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»)

10, 09, 21
2019
2019/01.01-23

підкреслюється важливість вмінь педагога вести конструктивний діалог, керувати емоціями, співпрацювати в команді. Вирішити поставлені завдання спроможна система післядипломної освіти, що вирізняється своєю здатністю швидко реагувати на запит суспільства.

Здійснений Гурковою Т. П. аналіз наукових джерел, вивчення існуючого досвіду підготовки вчителів початкових класів дав змогу визначити суперечності між: потребою у висококваліфікованих, конкурентоспроможних учителях початкових класів нової формації та неспроможністю існуючої системи освіти до її забезпечення; вимогами суспільства до вчителя початкових класів, спроможного будувати суб'єкт-суб'єктні відносини в новому діалоговому середовищі, та неготовністю більшості з них до їхнього виконання; усвідомленням потреби опанування вчителями початкових класів діалоговими формами навчання та недостатньою розробленістю навчально-методичного забезпечення цього процесу в системі вищої професійної й післядипломної освіти. Осмисленню та розв'язанню означених суперечностей присвячена тема дисертаційного дослідження «Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання».

Представлена до захисту робота є цілісним дослідженням. У ній коректно сформульовано структурні елементи дослідження (об'єкт, предмет, мета та завдання), визначено стратегію наукового пошуку, забезпечено її максимально повну реалізацію.

Новизна одержаних дисертанткою результатів полягає в тому, що науково обґрунтовано, розроблено й апробовано структурно-функціональну модель та організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішність підготовки вчителів до реалізації діалогових форм навчання; конкретизовано поняття «підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання» та «готовність вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання»; «діалогові форми навчання»; запропоновано й експериментально перевірено ефективність науково-методичного забезпечення підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до

реалізації діалогових форм навчання; набули подальшого розвитку науково-теоретичні положення про сутність готовності вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання в системі післядипломної освіти.

Структура дисертації представлена трьома розділами, логіка викладення яких дозволила дисертантці системно й вичерпно розкрити теоретичні положення, науково обґрунтувати, розробити та апробувати структурно-функціональну модель та організаційно-педагогічні умови, що забезпечують успішність підготовки вчителів до реалізації діалогових форм навчання.

У першому розділі дисертації *«Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання в системі післядипломної освіти»* дисертанткою представлено результати аналізу наукових основ розуміння сутності основних понять з теми дослідження; визначено й обґрунтовано структуру готовності вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання; розглянуто зарубіжний та вітчизняний досвід їх упровадження в системі післядипломної освіти.

Позитивної оцінки заслуговує ґрунтовний аналіз дисертанткою наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячених проблемі готовності вчителів початкових класів. Критичний аналіз наукових джерел уможливив виявлення деяких розбіжностей у поглядах дослідників на цю проблему, що зумовило потребу її додаткового поглибленого вивчення.

Заслуговує на увагу детальний огляд діалогових форм та видів діяльності, що набули популярності в інших країнах. Результати дослідження засвідчили, що упровадження діалогових форм навчання у країнах зарубіжжя відбувається від застосування діалогізації, часткового впровадження діалогових форм навчання до ситуативного навчання на основі діалогу під час дослідницької, проєктної та тренінгової діяльності. Результати аналізу використано дослідницею під час розробки змісту освітніх програм підготовки вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання в системі післядипломної педагогічної освіти.

У другому розділі *«Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання в системі*

післядипломної освіти» Гурковою Т. П. розроблено й схарактеризовано структурно-функціональну модель підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання; науково обґрунтовано організаційно-педагогічні умови й науково-методичне забезпечення розвитку зазначеної готовності.

Заслуговує на увагу авторська модель підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання, що враховує специфіку післядипломної освіти, має основні ознаки системності, містить взаємопов'язані блоки (цільовий, методологічний, змістово-технологічний, результативно-рефлексивний) і передбачає безперервну підготовку в курсовий та міжкурсний періоди.

Дослідницею розроблено, обґрунтовано та апробовано організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання, а саме: 1) формування мотивації вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання; 2) збагачення змісту післядипломної педагогічної освіти діалоговими формами навчання; 3) здійснення науково-методичного супроводу реалізації діалогових форм навчання.

У третьому розділі *«Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти»* розкрито особливості організації, хід експериментального дослідження з перевірки ефективності впроваджених заходів та подано їх результати.

Заслуговує на увагу, що педагогічному експерименту передувало пілотне дослідження, проведення якого дало змогу вивчити сучасний стан готовності вчителів початкових класів до реалізації діалогових форм навчання та підтвердити актуальність досліджуваного питання.

Дисертанткою вдало обрано сукупність взаємопов'язаних дослідницьких методів, що повною мірою відповідають предмету та об'єкту дослідження. Методологічно й дидактично обґрунтований вибір дослідницьких методів забезпечив вірогідність одержаних наукових результатів. Тетяною Павлівною

чітко визначено завдання констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту, обрано ефективні методи вимірювання, ґрунтовно проведено аналіз експериментальних даних.

Оформлення дисертації не викликає зауважень; матеріал викладено аргументовано, він відзначається доказовістю та переконливістю. Наукові здобутки Гуркової Т. П. достатньо повно висвітлено у 25 публікаціях, із яких: 1 – стаття в колективній монографії, 5 – статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, що реферуються міжнародними наукометричними базами, 1 – стаття в зарубіжному науковому виданні, що реферується наукометричними базами, 13 – матеріали конференцій, 5 – навчально-методичні видання.

Серед авторських надбань, що привертають увагу, слід відзначити запропоновані дисертанткою авторські фахові спецкурси: «Організація освітнього простору Нової української початкової школи», «Сучасні технології навчання в Новій українській початковій школі», «Освітнє середовище Нової української початкової школи», «Упровадження організаційних форм навчання в освітній процес початкової школи», «Використання освітнього середовища Нової української початкової школи в умовах групи подовженого дня», «Діалогові технології як засіб розвитку творчого потенціалу компетентного вчителя».

Теоретичні положення, авторські науково-методичні напрацювання, висновки дослідження створюють основу для вдосконалення післядипломної освіти вчителів початкових класів та можуть бути використані в закладах, які готують майбутніх учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта».

Вагомість і значущість виконаної Гурковою Т. П. роботи та вірогідність одержаних результатів безперечні, але вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження та побажання:

1. У тексті дисертації досить детально проаналізовано праці науковців щодо поглядів на сутність поняття «готовність учителя до професійної діяльності», акцентовано увагу на розбіжностях у підходах, але не завжди у

дисертаційному дослідженні простежується ставлення автора щодо позиції інших науковців і те, яким чином результати їх досліджень було використано в дисертації.

2. На нашу думку, потребує роз'яснення позиція дослідниці щодо використання, як зазначає авторка, «недостатньо висвітленої дефініції діалогові форми навчання» (дисертація с. 48), замість загальноновживаних «діалогове навчання», «діалогові технології навчання».

3. Значно збагатив би роботу опис діалогових форм навчання, серед яких автор виділяє ігрові методи, групові дискусії чи дебати, тренінги, тестування, проєкти, портфоліо тощо (с. 49), їх доцільність та ефективність використання в системі післядипломної педагогічної освіти; розкриття можливостей використання діалогових форм навчання з урахуванням сучасних реалій освітнього середовища (дистанційна освіта, використання гаджетів, освітнього потенціалу мережі Інтернет тощо).

4. У дисертаційному дослідженні (п. 2.1.) значну увагу приділено структурно-функціональній моделі підготовки вчителів до реалізації діалогових форм навчання, хоча метою дослідження визначено теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов, які забезпечують ефективну підготовку вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання. Було б доцільно обґрунтувати такий авторський підхід до реалізації мети. Крім того, другий розділ дисертаційного дослідження перевантажений змістом спецкурсів, описом вправ, які доцільно було б винести в додатки.

Проте, зазначені побажання і зауваження не знижують теоретичної й практичної цінності проведеного дослідження, яке є концептуальним, цілісним, має наукову новизну і практичне значення й не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

У сукупності наукові положення і практичні результати рецензованої роботи сприяють розв'язанню важливої науково-прикладної проблеми теорії та методики професійної освіти щодо підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання.

Ураховуючи актуальність та новизну одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, вважаємо, що дисертаційна робота Гуркової Тетяни Павлівни «Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації діалогових форм навчання» відповідає пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (постанова КМУ № 567 від 24.07.2013 р.), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри менеджменту освіти
Полтавського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського

Т. В. Водолазська

Директор
Полтавського обласного інституту
Післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського

В. В. Зелюк